

Megérdemelt kitüntetései: *Kisezüst Vitézségi Érem, Nagyezüst Vitézségi Érem, Károly Csapatkereszt* emlékérem, *Vaskereszt*. Dicső haditetteiért 1917. március 9-én soron kívül tartalékos hadnaggyá léptették elő.

Ferenczy László a jegyzői pályát választotta. Tényleges szolgálatát 1917. november 1-jén ideiglenes jegyzőgyakornokként Lövétén kezdte el. Hivatalában 1921. augusztus 10-én segédjegyzőként véglegesítették. Ebben az időszakban Oroszhegyen szolgált. 1940. december 30-án végleges vezetőjegyzői kinevezést kapott Szentegyházásfalun. Időközben elvégezte az egri községi közigazgatási tanfolyamot. 1944. szeptember 28-án a belügyminiszter helyettes körjegyzőnek nevezte ki Felnémetre. 1945. október 16-tól Bükkszenterzsébeten láttott el ideiglenes helyettesi körjegyzői teendőket.

Hadirokkantként részt vett a II. világháborúban is, mint százados harcolt az orosz fronton 1945-ben történt fogságba eséséig. Hadifogolyként a csehországi Brünne (ma Brno) került, ahonnan a Vöröskereszt révén szabadult.

1946. június 27-én hunyt el Verpeléten. Halála előtt háborús élményeit, kalandos életútját papírra vetette és megjelentette *Fény a sötétségben* címmel.

Szecskó Károly

„Szenvedéseink tövise mellett örökké illatozó erényvirágok nyílnak”

A világháborúkra adott vallásos válaszok és a Jézus Szíve tisztelet

Az 1914 és 1918 között zajló Nagy Háború nemcsak a politikai, társadalmi és gazdasági eseményekre volt nagy hatással, hanem markánsan kihatott a családok életére is. A férfiak bevonulása, a nők és sok esetben a gyermekek munkába állása kényszerűen átalakította a korábban elfogadott családi és társadalmi szerepeket. A háború előrehaladtával folyamatosan növekedett Szegeden is a hadiárvaik száma, illetve a hadiesemények kapcsán egyre több család került hátrányos helyzetbe. A róluk való gondoskodás érdekében az országos kormányzat számtalan intézkedést, rendeletet adott ki, illetve 1914-ben a szegediek is szerveztek egy Patronage Bizottságot.¹ A szervezet célja a katonai szolgálat miatt gyámolító és gondozó nélkül maradt szegediek anyagi és erkölcsi védelme, vezetője dr. Pálfy József, Szeged későbbi polgármestere² volt. A gyermekek erkölcsi védelmét szolgálta a Gyermekrendőrség létrejötte is, amely Szeged után több városban (például Szombathely, Kolozsvár, Arad) megalakult. Kádas György megfogalmazása szerint: a Gyermekrendőrség egy társadalmi alakulat, amelynek célja, hogy „*egyrészt a gyermekeket és fiatalokúakat a testi és erkölcsi veszedelmekkel szemben megvédje, másrészt pedig, hogy nagymérvű közrend-*

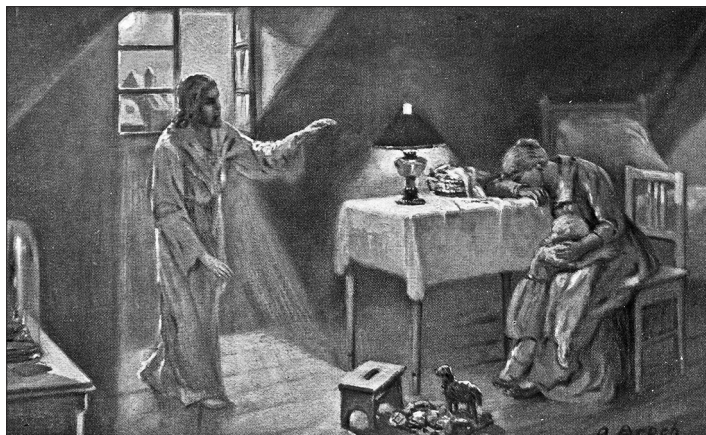
1 Vö. Tóth István: Gyermekszociális gondoskodás Szegeden századelőn (1914–1918). In: Lengyel András (szerk.): Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 1993/1994. Móra Ferenc Múzeum, Szeged. 1997. 127–149.

2 Vö. Tóth István: Gyermekszociális gondoskodás Szegeden századelőn (1914–1918). In: Lengyel András (szerk.): Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 1993/1994. Móra Ferenc Múzeum, Szeged. 1997. 127–149.

közbiztonság-, köz- és magánvagyon-, közegészség- és közerkölcsellenes viselkedésüket lehetőleg megakadályozza”³ Dr. Orkonyi Ede, a fiatalkorúak szegedi hatóságának elnöke hangsúlyozta, hogy a problémát „bűnös alkalmak” visszaszorításával, vagyis a gyermekek felügyeletével és szabad idejükben történő foglalkoztatásukkal lehet megoldani. A felügyelet nélkül maradt gyermekeket az iskolaigazgatók bevonásával gyűjtötte össze.⁴

A háború igazolásának és népszerűsítésének különböző formái átszöttek a mindennapokat. „A lakosság rengetegféle módon élhetett a jótékonyág lehetőségeivel, amellyel támogathatták a behívott katonákat, sebesülteket, hadifoglyokat, valamint a hadiárványokat és az özvegyeket. Mind a propaganda, mind a jótékonyág tárgyi megvalósulása megjelent az ott-honokban is.”⁵ A háborút ilyen módon bemutató tárgyak nemcsak hétköznapi tárgyakon jelentek meg, hanem a sajtó és a regények fontos témájává is váltak. A jótékonykodást szorgalmazták a különféle egyetek, például Nőegylet, Leányegylet, az Árvaegylet és a Betegségélyző-egylet, amelyek a felekezetek nagy részénél működtek.⁶ Ezek a szervezetek próbáltak segíteni a társadalmi problémákon is. Ezt azért fontos megemlíteni, mert a hadirokkantak, illetve az özvegyek, árvák ügye ebben az időszakban komoly társadalmi probléma volt. Az ő helyzetükön is próbáltak segíteni ezek a jótékonyági egyetek.

A gyermekeknek szánt katolikus újságokban, regényekben, naptárakban szintén helyet kaptak egy-egy rövid elbeszélés formájában. Ugyanakkor ezek a leírások már a két világháború között, illetve a második világháború időszakában íródtak, ezért – főként az 1940-es években – egyaránt utalhattak mindkét háborúra, a naturalisztikus leírásoktól eltekintve nagyjából hasonló logika mentén bemutatva azokat.

„Siehe, ich bin bei dir!” (Nézd, veled vagyok!)
(Képeslap, a szerző tulajdona)

A gyermekekről való gondoskodás az első világháborút követően is fontos feladat maradt. A hadiárványok, illetve a nehéz anyagi helyzetben élő gyermekek segítségét nemcsak az állam, hanem több szegedi vallásos és karitatív egyesület vállalta magára. A téma teljességében történő bemutatása meghaladja a dolgozatom kereteit, ezért a vallásos gyermekegyesületek egyikének, a Szívgyárdának háborúval kapcsolatos válaszait vizsgálom.

3 Vö. Tóth István: Gyermekszociális gondoskodás Szegeden századelőn (1914–1918). In: Lengyel András (szerk.): Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében 1993/1994. Móra Ferenc Múzeum, Szeged. 1997. 127–149.

4 Vö. Orkonyi Ede a fiatalkorúak szegedi hatóságának gyermekvédelmi programjáról. (Délmagyarország tudósítójától). Délmagyarország, 1917. január 24. 3.

5 Závodi Szilvia: Háborús propaganda a hétköznapi tárgyakon. In: ifj. Bertényi Iván–Boka László–Katona Anikó (szerk.): Propaganda – politika, hétköznapi és magas kultúra művészet és média a Nagy Háborúban. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 2016. 167–187.

6 Vö. Giczi Zsolt: Egyházak és vallási mozgalmak. In: Serfőző Lajos (szerk.): Szeged története. 4. kötet. 1919–1944. Szeged, 1994. 597–621.

A SZÍVGÁRDISTÁK ÉS A VILÁGHÁBORÚ

A Szívárdá 6 és 14 év közötti gyermekeket összefogó vallásos gyermekegyesület volt, amelynek középpontjában a Jézus Szíve tisztelet állt. Az első világháború alatt megfogalmazott törekvésekhez hasonlóan a szívárdá célja is az volt, hogy a gyermekek erkölcsi, anyagi védelmét biztosítsák, illetve gondoskodjanak a kis diákok hasznos foglalkoztatásáról. Mindezt vallási alapokon kívánták megvalósítani. Az 1920 és 1948 között működött gyermekegyesület lelki vezetői (papok, tanítók) a világháborúkkal kapcsolatos problémákra is igyekeztek válaszokat adni.

A világháború kitörését a felnőtteknek szóló egyik kiadvány büntetésként értékelte: „A háború Isten büntetése azért, hogy a népek az utóbbi évtizedekben nagyon is eltértek Istentől és az ő szent parancsolataitól s az Istenről való megfélemezés és a bűn útján jártak. Nagy volt a bűn, nagyak kell lenni a büntetésnek is. Így kívánja Isten igazságossága” – írta az ismeretlen szerző 1915-ben. Szerinte a megoldás a bűnbánat, a vezeklés.⁷ A kiadvány arra a folyamatra utal, amely már a XVIII–XIX. században elkezdődött. Urs Altermatt szerint a hívek egyházhoz való viszonyában vallási válságok és megújulási mozgalmak ciklikus hullámmozgása váltogatja egymást.⁸ A XIX. században a katolikus egyház a bevett felekezet egyikévé vált és a szerepéből is sokat veszített. A felvilágosult abszolutizmus időszakában iskolák állami felügyelet alá kerültek. A vallás szerepe egyre inkább visszaszorult a magánélet, illetve az egyesületek alkalmaira.⁹ Kósa szerint az egyháztól való eltávolodás a tömegek számára azonban nem program, hanem közömbösség volt.¹⁰

A hívek hatékonyabb megszólítása érdekében egyre fontosabbá vált azoknak a fórumoknak a használata, amelyeket (XIII. Leó pápa szavaival) az „*egyház ellenfelei*” már használtak,¹¹ illetve amelyekkel azok fokozatosan és észrevétlenül elidegenítik őket a vallástól.¹² Másrészt a híveket differenciáltabban kezdték kezelni. Ez azért volt fontos, mert a hívek közössége önmagát különböző érdekek, célok mentén különbözően szervezte meg,¹³ amelyhez a pasztorációs törekvéseknek szintén igazodniuk kellett.

A gyermekeknek a Szívárdában fontos szerepet szántak a társadalom megújításában. Müller Lajos szerint ugyanis a Szentlélek könnyebben képes működni a gyermekekben, mint a felnőttek esetében, mert „*a gyermeki szívben a Szentlélek működése sokkal kevésbé kétséges, mert alig talál akadályra. A teljesen szándékos s szokásos bűn még nem vetett árnyat a hit fényére, a szenvedély még nem szennyezte be Isten eleven templomát. Az ily lélekben Isten teljesen otthonosan érzi magát.*”¹⁴

Miként tud a gyermek részt venni a társadalom megújításában? A szívárdisták legfontosabb feladatai Müller Lajos szerint: „*1. A vallási kötelességek pontos teljesítése. 2. Gyakori*

7 Vö. ismeretlen szerző *Elő akarod-e segíteni a háború szerencsés befejezését?* című kiadványa, 1915.

8 Vö. Urs Altermatt: *A katolicizmus és a modern kor. A svájci katolicizmus 19. és 20. századi társadalom- és kultúrtörténete.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 15.

9 Vö. *Kapitány Ágnes–Kapitány Gábor: Túlélési stratégiák. Társadalmi adaptációs módok.* Kossuth Kiadó, 2007. 383–384.

10 Vö. Kósa László: *A vallási közönyösség növekedése Magyarországon a XIX. században.* In: *Szilágyi Ágnes–Kövér György–Palojtya Mária–Kovács I. Gábor (szerk.): Magyarország társadalomtörténete. I/2. A reformkortól az első világháborúig.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002. 250–267.

11 Elsősorban a sajtó, de ide sorolhatóak a regények is.

12 Vö. *Klestenitz Tibor: A katolikus sajtómozgalom Magyarországon 1896–1932.* CompLex Kiadó, Budapest, 2013. 32.

13 *Barna Gábor: Az élő Rózsafüzér társulata. Imádság és imaközösség a 19–21. századi vallási kultúrában.* Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest, 2011. 27.

14 *Müller Lajos: Ima és hivatás. Apostol Nyomda Részvénytársaság Kiadása, Budapest, 1912. 13.*

– ha lehetséges – napi szentáldozás. 3. Jézus Szíve tiszteletének gyakorlása és terjesztése. 4. Gyakorlati erények a felebaráttal szemben. 5. A Jézus Szíve skapuláré-érem viselése. 6. A napi felajánló ima elmondása. 7. A közös összejöveteleken, ájtatosságokon való részvétel.”¹⁵ Annak érdekében, hogy ezeket az elvárásokat közelebb hozzák a gyermekekhez, illetve érthetőbbé tegyék számukra, egy-egy rövid példázattal mutatták be. A gyermekegyesület elnevezésében ugyan tükröződött az első világháború hatása, ugyanakkor, mivel a szívgárda csapatok nagy része az 1930-as, 1940-es években élte a virágkorát, a második világháborúval kapcsolatos események meseszerű leírása, az arra utaló kifejezések, elbeszélések a gyakoribbak.

Az egyik történet például a második világháborúban elhunytakért és családjaikért történő imádságra buzdítja a gyermekeket. A leírás előtt egy rajzzal illusztrált kis történet olvasható, amelyben a mesebeli gyermek az „igazi földre” érkezve szembesült a háború borzalmaival, az emberek szenvedéseivel, amelyről apjának is beszámol: „A föld felett nem virágokat találtam, hanem üszkös romokat, szétromcsolt fegyvereket... A rögök közt drágakő helyett vér volt... csupa vér... A levegőben szörnyű gépek repültek és gyilkos bombákat dobtak le... A gyermekek hajléktalanul futottak anyjuk után éhesen, fázva és keresték apjukat, akit megölt a fegyver... Szörnyű volt! Az igazi földön az igazi emberek ezt úgy hívják, hogy háború...”¹⁶ A naptár olvasóközönségének – életkoránál fogva – már nem volt közvetlen tapasztalata az első világháborúról, ugyanakkor a történet mondanivalóját könnyen megérthették. A Szeged-rókusi szívgárdisták emellett az 1939–1941-es tanévben már szembesültek az iskolájuk lefoglalásával: „száz meg száz katonabácsi lakott a tornacsarnok minden helyiségében és a tantermekben. Az alagsorban négy konyha is működött, hogy az 500-nál is több katona éhségét csillapítsa” – számolt be az iskola egyik szívgárdavezető-oktatója.¹⁷ Ez idő alatt szünetelt a tanítás. A katonaság október végéig az iskolában maradt, de a helyiségek egyenként visszakerültek az iskolások használatába.¹⁸

A háborús események a szívgárdavezetőket is érintették. Erdély visszatéréseivel az oktatók egy része ott helyezkedett el, a szívgárdacsapatuk „gazdátlan” maradt. Másrészt a trianoni békeszerződés előtt Erdélyben élő teológusok egy része is visszaköltözött. A szívgárdisták vezetéséről végül sikerült az oktatóhiány ellenére gondoskodniuk.¹⁹

A világháború miatt az egyik jezsuita nem tudott Kínába utazni, hogy folytassa a miszsiós munkát, ezért a szívgárdavezetők meghívták az egyik foglalkozásra. A szívgárdisták az előadás mellett részt vettek tűszűrőlap akcióban, amelynek célja a kínai misszió játékos formában történő támogatása volt: Jézuska és a kínai fiú között lévő út kis kövekből áll. Mindegyik 1 fillérnek felel meg. Ahány fillért kap a szívgárdista, annyi követ lyukasztthat ki az úton. A végén minden kő ki lesz lyukasztva, tehát a kínai fiú eljut Jézushoz, vagyis keresztény lesz. Összesen 70 pengőt gyűjtöttek össze, amelyből 48-at a kínai gyermekek megkeresztelésére fordítottak a gyermekek (minden gárda egyet), a maradékot az ott szolgálatot teljesítő két jezsuita részére juttatták el.²⁰

15 Müller Lajos: A Jézus-Szíve tisztelet története. Korda R.T., Budapest, 1944. 404.

16 Blaskó Mária: Jézus Szíve kis naptár 1941. egész és 1940–41. tanévre. Szívgárda Központ, Budapest, 1940. 64.

17 A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 szívgárda-csoportja krónikájának III. kötete, 2. oldal, 1939–1941-es tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4. 5.

18 A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 szívgárda-csoportja krónikájának III. kötete, 3. oldal, 1939–1941-es tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4. 5.

19 A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 szívgárda-csoportja krónikájának III. kötete, 54–55. oldal, 1939–1941-es tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4. 5.

20 A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 szívgárda-csoportja krónikájának III. kötete, 34–39. oldal, 1939–1941-es tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4. 5.

A szegények mellett a beteg tagokról való gondoskodás is fontos volt a Szívárdán belül. Beteg társuk meglátogatása, az értük való ima, esetleg kisebb ajándékok elküldése szintén a közösségi tudatra, illetve az egymásért vállalt felelősségre tanította a gyermekeket. Emellett a tanítók/gárdavezetők is igyekeztek a betegeskedő diákjaikat figyelemmel kísérni, és bekapcsolni a Szívárda életébe, gyónáson, közös kilenced imádságon keresztül, amelyet távolról (otthon vagy a kórházban), de a többiekkel „együtt” csinálhattak.²¹ A szegény sorsú gyermekek segítésére végezték az államihoz hasonló „Kisrongyos Akciókat” (főként karácsony előtt, illetve január-februárban), illetve egy-egy, a jótékonyágáról ismert szent (pl. Szent Erzsébet) napjához kötődő jótékonyági akciókat, az Úrnők Mária Kongregációjának bevonásával. A rászoruló gyermekek listáját és a szükséges cipő- és ruhamennyiséget a gárdavezetők-oktatók állították össze a gárdacsapatokon belül. Ezekről részletes kimutatók maradtak fenn.²²

„ÉGI-FÖLDI” HÁBORÚ

A második világháborút több leírásban a bűnök és a sátán elleni harccal állították párhuzamba. Ennek megfelelően a problémákra a racionális megoldások mellett eszkatológus válaszokat is adtak. Az 1941. évi *Jézus Szíve kis naptár* felvázolta az apostolkodás „haditervét”, hiszen „nagy háború folyik. A Sátán ördögi seregével a bűn részére szeretné elfoglalni a világot és a lelkeket. Az Úr harcra hív fel mindnyájunkat, a Sátán serege ellen. Föl hát a szent háborúra: harcolni a Sátán – a bűn – s bűnrekísértők ellen. Fegyvereink az erények.”²³

Családfelajánlás Jézus Szívének a II. világháború idején

(Szívárdavezető rajza, Jézus Társasága

Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4. 5.)

A jól felszerelt „*hadseregben*” (amelyben az igazi hadsereghez hasonlóan minden katonai egység megtalálható) a gyermekek a korábban felsorolt erényekkel harcolnak a „rossz könyvek és újságok”, valamint a szentmise, a gyónás és szentáldozás hanyagolása ellen.²⁴

21 A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 szívárda-csoportja krónikájának I. kötete, 48. oldal, 1936–37-es tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4. 5.

22 A Szeged-rókusi állami elemi iskola 6 szívárda-csoportja krónikájának I. kötete, 40. oldal, 1936–37-es tanév. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára II. 4. 5.

23 *Blaskó Mária*: Jézus Szíve kis naptár 1941. egész és 1940–41. tanévre. Szívárda Központ, Budapest, 1940. 49–56.

24 *Blaskó Mária*: Jézus Szíve kis naptár 1941. egész és 1940–41. tanévre. Szívárda Központ, Budapest, 1940. 49–56.

A gyermekek feladata a gyakori szentáldozás, a sajtóapostolkodás, a családon belüli apostolkodás, felebaráti szeretet, ugyanakkor a második világháborúra és közvetve a keresztes háborúkra reflektálva.

KATOLIKUS CSALÁDOK ÉS A VILÁGHÁBORÚK

A hívek különböző csoportjainak igényeihez már a XIX. században igyekeztek alkalmazkodni, amelynek része volt a különféle imakönyvek kiadása. Az első (illetve később a második) világháború olyan speciális élethelyzet volt, amelyre szintén reagálni kellett. Az ekkor kiadott tematikus imakönyvek célja a fronton harcoló katonák, illetve az otthon maradtak vigasztalása volt. A Szent István Társulat ingyen osztotta szét a kaszárnyákban, a kórházakban és a harctereken az ilyen jellegű kiadványait. Arra is odafigyeltek, hogy ezek az imakönyvek ne csak magyar nyelven, hanem német, szlovák, horvát, sőt, egyesek lengyel nyelven is elérhetőek legyenek.²⁵ Ezekben a kiadványokban az általános imádságok mellett „a háborús helyzethez és a halálhoz, szenvedéshez illeszkedő imák olvashatóak: ima az országért, hazáért, ima a vezetőért, harctéri támadás előtti imák, imák sebesülés esetére, ima a jó halálért, ima az örök üdvösségért, elmélkedés a földi szenvedésről stb.”²⁶ Az imakönyvek mellett néhány lapos kiadványokat is készítettek, amelyek sok esetben csak egy-egy imát tartalmaztak, illetve készültek háborús helyzetre íródott énekeskönyvek is.

Miként kell egy keresztény anyának és feleségnek viszonyulnia a háborúhoz? Erről ír az egyik regény, amelyben a szerző két asszonyt állít párhuzamba egymással. A hívő asszony nem akarja elérni, hogy a férje a haza iránti kötelezettségét teljesítse és amikor a férje meghal a háborúban, Jézus Szíve hoz békét számára. A gyermekeknek a regényen keresztül a haza iránti felelősségvállalást, az Istenre való hagyatkozást állítja példaként: „*Kelemen Andrásné megjegyezte: – Lásza. Mennyit imádkozott a maga kedves Jézus Szíve képe előtt. És Jézus Szíve még sem hozta haza az urát. De az özvegy nem hagyta magát. – Azt nem ígerte meg a Szent Szív, hogy elveszi fájdalmainkat, a fájdalom benne van az életben kitörölhetetlenül. Jézus is szenvedett szent Anyjával együtt. De vigaszt – azt ígért a fájdalmakban. És azt meg is kaptam. A tábori lelkész megírta, hogy nemcsak mint hős, de mint példás keresztény halt meg az uram, a feloldozás szavaitól kísérve. Ő már az Égből vigyáz reánk. A bánatban is erősnek érzem magamat és azt az erőt a Szent Szív adja meg!*”²⁷ Az özvegy családját párhuzamba állítja a Szent Családdal, a család szenvedését Krisztus és Mária szenvedésével a Megváltó keresztrefeszítésekor. A keresztény család példaképe tehát a Szent Család. Ez a párhuzam nem speciálisan a világháborúval kapcsolatos írásokra jellemző, hanem korábbi keresztény hagyományhoz nyúlik vissza. Ezt erősítve buzdították a családokat a világháborúk alatt még inkább a család Jézus Szívének történő felajánlására, amelynek kieszközlése a szívgárdista egyik kötelessége volt.

A gyermekek számára példaként szolgáltak a világháborúban harcoló hősök is. Ezt mind az állami ünnepek, mind pedig a vallásos elbeszélések, regények is szorgalmazták. A két világháború között úgy gondolták ugyanis, hogy a trianoni békeszerződés csak időszakos, azt a feladatot (vagyis a Haza megmentését), amelyet a katonák elkezdtek, a következő generáció fogja befejezni. Dr. Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspök szavai is ezt tükröz-

25 *Frauhammer Krisztina*: Imakönyvek: feltáratlan források. In: *Barna Gábor-Kerekes Ibolya* (szerk.): Vallás, egyén, társadalom. SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged. 67–88.

26 Uo.

27 *Blaskó Mária*: Szeretet útja. Elbeszélések és életképek. Szerző kiadása, Budapest. é. n. 34–36.

ték: „A hősök szelleme ihlesse az ifjakat és unokákat arra, hogy miként kell a hazát szeretni és Isten kegyelméből visszaszerezni.”²⁸

TANULSÁGOK

A két világháború között, illetve az I. és a II. világháború éveiben kiadott imakönyvek, regények, elbeszélések a vigasztalás és mintaadás célját szolgálták. Emellett – főként a hősök példáján keresztül – kollektív emlékezet kialakítására is törekedtek. Halbwachs szerint a kollektív emlékezet társadalmilag meghatározott, vagyis a kollektív emlékezetben mindig az adott társadalmi miliőhöz való tartozás tükröződik vissza. Az emlékezet társadalmi kereteinek a családot, a vallási csoportokat és a társadalmi osztályokat tekinthetjük. Az egyén minél több közösséghez tartozik, az emlékkép annál gazdagabb, összetettebb.²⁹ Ez megfigyelhető az emlékművek esetében is, ahol a hősökhöz és emlékművükhöz való viszonyulást befolyásolták egyrészt a magyarországi két világháború közötti társadalmi, politikai, gazdasági viszonyok, másrészt az egy-egy felekezethez, kisebb társadalmi csoporthoz való tartozás. Halbwachs szerint ugyanis az emlékezet a szocializálódás folyamán tapad az emberhez. Az emlékezet – noha mindig az egyén emlékezik – közösségi produktum, hiszen a közösség mindig befolyásolja tagjainak emlékezetét.³⁰

A hősök mellett a gyermekek és a családok másik fontos példaképe a Szent Család volt, illetve a szívgárdisták esetében ez kiegészül Jézus Szívével. A számukra kiadott regényekben, naptárakban a szívgárdista kötelességére és a Jézus Szíve-tisztelet fotosságára hívták fel a figyelmet, egy-egy számukra is megfogható, érthető példázaton keresztül. A gyermekeken keresztül a családok erkölcsi és anyagi támogatását igyekeztek megvalósítani. Egyrészt azért, mert úgy gondolták, hogy a családok a „*a nemzeti lét tartóoszlopai*”, ezért megmentésük a nemzet megmentését jelenti,³¹ másrészt úgy vélték, hogy ők leginkább a háború elszenvedői, vesztesei: „*A fegyverek elhallgattak, de zajukat még halljuk az özvegyek sírásában, az árván maradt gyermekek tétova mozdulataiban s a kifosztottak és földönfutók sőhajaiban. S a megkínzott családok magános óráiban. Igen, mert legtöbbet ebben a véres zivatarban a családok szenvedtek és szenvednek manapság is. Ott, ahová mindig visszavárják a messzi drótsövény mögött támolygó fiút, édesapát és testvért. Ott, ahol legtovább siratják az eltűntet, az elesettet és szerencsétlent. Ott, ahol – rendszerint – a nagy fordulatokból csak a baj és szenvedés marad.*”³²

Glässerné Nagyillés Anikó

28 Impozáns ünnepség keretében leplezték le a szegedi 4-es huszárok hősi halottainak emléktábláját. Szegedi Napló 1930. március 25. VI. évf. 68. sz. 1–2. A beszédekben, ünnepségeken tehát a múlt és a jelen közötti kontinuitás figyelhető meg.

29 Vö. *Jakab Albert Zsolt*: A kollektív emlékezet konstrukciói és a nemzetépítés Kolozsváron 1918 és 1989 között. MTA HTMTÖ pályamunka; 2009A00020E. 2007. 13.

30 *Halbwachs, Maurice*: A kollektív emlékezet és az idő. In: *Felkai Gábor–Némédi Dénes–Somlai Péter* (szerk.): Olvasókönyv a szociológia történetéhez. 1. köt. Szociológiai irányzatok a XX. század elejéig. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 1985. 403–432.

31 Vö. *Mihalovics Zsigmond*: A világi apostolkodás kézikönyve. Szent István Társulat, Budapest, 1942. 42–43.

32 *Palánkay Tibor S. J.*: Lángtenger-engesztelő családokból... In: *Kollár Ferenc S. J.* (szerk.): Isten városa. I. Kiadványsorozat Jézus Szíve Szellemében. Korda Ipari és Kereskedelmi R.T., Budapest, é. n. 61–64.